

Riksantikvarieämbetets
FoU-program 2017–2021
för kulturarv och kulturmiljö

Riksantikvarieämbetets
FoU-program 2017–2021
för kulturarv och kulturmiljö

Riksantikvarieämbetet

Box 5405

114 84 Stockholm

Tel 08-5191 8000

www.raa.se

registrator@raa.se

Riksantikvarieämbetet 2016

Omslag: Stjärnhus i Gullänget, Örenskölds viks kommun. Foto: Bengt A Lundberg/RAÄ.

Upphovsrätt enligt Creative Commons licens CC BY

Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/>

ISBN 978-91-7209-748-3 (PDF)

ISBN 978-91-7209-749-0 (PoD)

Innehåll

FÖRORD.....	5
FOU-PROGRAM 2017–2021 FÖR KULTURARV OCH KULTURMILJÖ.....	7
Nationella mål för kulturmiljöarbetet och kulturpolitiken	8
Kulturarvsarbete för det hållbara samhället.....	9
Utmaningar från omvärldsanalyser	10
Behovsmotiverad forskning och utveckling.....	12
Mål för FoU-verksamheten	13
FOU-PROGRAMMETS SATSNINGAR 2017–2021	15
Kulturarv och hållbar utveckling.....	15
Samverkan och dialog	17
Hållbart bevarande och förvaltning	19
Kulturarvsarbetets förutsättningar	21
ANVISNINGAR FÖR FOU-STÖD	23
FORSKNINGSKOMMUNIKATION.....	25
Begrepp och definitioner	26

FÖRORD

Rikantikvarieämbetets FoU-program 2017–2021 för kulturarv och kulturmiljö är en samlad strategi för kunskapsuppbyggnaden inom kulturarv och kulturmiljö. Det är också en strategi för samverkan med andra forskningsfinansiärer och för finansiering av forsknings- och utvecklingsinsatser från Rikantikvarieämbetets FoU-anslag 1:4 *Forskningsinsatser inom kulturområdet*.

Humanistiska perspektiv är grundläggande i en värld där de stora utmaningarna handlar om samhälle och kultur och det mänskliga innehållet i vår framtid. Frågor som rör mångfald, inkludering och social sammanhållning är utmaningar på alla nivåer i samhället. Kulturarv lyfts allt mer fram som en tillgång för en socialt hållbar utveckling. Det förflutna är en resurs, att tänka i tid handlar om att bevara, använda och utveckla kulturarv och kulturmiljöer.

Det bärande temat i FoU-programmet handlar därför om kulturarv och kulturmiljö som förutsättningar för ett hållbart och inkluderande samhälle. Kulturarv är förvisso materiella och

immateriella uttryck av mänsklig aktivitet genom tiderna. Samtidigt är det något vi medvetet eller omedvetet använder för att beskriva vilka vi är och hur vi hänger ihop. I den meningen handlar Rikantikvarieämbetets uppdrag därför om att bidra till ett fritt, öppet, jämlikt och demokratiskt samhälle. Rikantikvarieämbetet identifierar behov av nya kunskapsområden i en mer mångsidig samhällsbild, grundad på respekt och gränsöverskridande modeller för social sammanhållning.

I FoU-programmet 2017–2021 utvecklas och förstärks forskningsteman och forskningsperspektiv som stöder kulturarvsarbetet i den här inriktningen. Det är framåtsyftande, flexibelt och behovsstyrt. Målet är att få forskning och utveckling som ger överblick och ny kunskap som behövs för att kulturarvsarbetet ska bli verksamt inom fler samhällsområden.

Lars Amréus
rikantikvarie

FOU-PROGRAM 2017–2021 FÖR KULTURARV OCH KULTURMILJÖ

FoU-programmet 2017–2021 för kulturarv och kulturmiljö utgår från en helhetssyn på kulturarvsarbetet nationellt och regionalt. Det är en strategi för Riksantikvarieämbetets FoU-verksamhet som styr vilka forsk-

nings- och utvecklingsarbeten, samt vilken samverkan med andra forskningsfinansiärer, som myndigheten prioriterar. Programmet vägleder också de forsknings- och utvecklingsinsatser som finansieras av Riksantikvarieämbetet genom anslaget 1:4 *Forskningsinsatser inom kulturområdet*. Anslaget 1:4 uppgår för närvarande till cirka 15,5 miljoner kronor och årliga utlysningar görs utifrån prioriterade teman ur programmet med sista ansökningsdag vid månadsskiftet september/oktober. Genom anslaget initieras och stöds tvär- och mångvetenskaplig forskning, utveckling och kunskapsuppbyggnad.

Kulturarv omfattar alla materiella och immateriella uttryck av mänsklig aktivitet genom tiderna. Uttrycken kan vara historiska spår, objekt eller företeelser. FoU-programmet fokuserar främst på forskning och utveckling för kulturarvsarbetet om kulturlandskap, kulturmiljöer och kulturföremål

Programmet bygger på analyser av forsknings- och utvecklingsbehov och är en förnyelse och vidareutveckling av tidigare FoU-program 2012–2016. Det efterfrågar FoU-projekt som tar sig an hur en rad samhällsutmaningar hanteras och

påverkar kulturarv och kulturarvsarbete i global relief. Mång- och tvärvetenskapliga samarbeten över disciplinränserna är fortsatt centrala.

I FoU-programmet 2017–2021 förstärks ytterligare forskningsteman och forskningsperspektiv som stöder kompetensutvecklingen inom kulturarvsarbetet. Det möter områdets behov av förnyade teoretiska förhållningssätt och fördjupad kulturhistorisk kunskap med tonvikt på kulturarvets roll som resurs i arbetet för hållbar utveckling. Programmet stöder även utveckling av system, metoder och arbetssätt baserat på forskning som utvecklar praktiken. Dessutom lyfts forskning kring effekterna av kulturarvsaktiviteter i samhället.

För att stärka samarbetet inom den europeiska kulturarvsforskningen deltar Sverige genom Riksantikvarieämbetet i *Joint Programming Initiative for Cultural Heritage and Global Change*. FoU-programmet är riktat till den gemensamma strategiska forskningsagenda som tagits fram inom samarbetet och tar hänsyn till dess omvärldsanalys i prioriteringarna. Det är även relaterat till *Horisont 2020* där kulturarv lyfts fram som samhällsutvecklande funktion av betydelse för innovationer och företagande. Centralt är kulturarvets betydelse för social sammanhållning och för miljöengagemang.

FoU-programmet utgår från målen för det statliga kulturmiljöarbetet och kulturpolitiken. De har utgjort grund för formuleringen av forskningsbehov och prioriteringar. Kunskapsutvecklingen ska ge kulturarvsarbetet stärkta förutsättningar att nå målen.

Nationella mål för kulturmiljöarbetet och kulturpolitiken

Enligt målen för kulturmiljöarbetet ska det statliga kulturmiljöarbetet främja:

- ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas,
- människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön,
- ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser, och
- en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Målen för kulturpolitiken är att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund, att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling. För att uppnå de kulturpolitiska målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan, samt
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Gamla Uppsala. Foto: Bengt A Lundberg/RAÄ.

Kulturarvsarbete för det hållbara samhället

Programmets övergripande ansats är att utveckla kulturarvsarbetet för en hållbar utveckling. Ett hållbart samhälle tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.

I såväl nationellt som internationellt perspektiv är frågor om kulturarv mer aktuella än på länge. På gott och ont är såväl mänskliga konflikter som försoningsarbeten ofta kopplade till frågor om identitet och tillhörighet och därmed till frågor om kulturarv. Kunskap om kulturarvsfrågor behövs därför för att förstå många olika problemområden. I tider av stark förändring och osäkerhet är kulturarv en extra viktig tillgång. Frågor som rör mångfald, inkludering och social sammanhållning är stora utmaningar på alla nivåer i samhället. Kulturarv lyfts idag allt mer fram som en tillgång för en socialt hållbar utveckling. Kulturarv kan användas och utvecklas för att på bästa sätt komma samhället till nytta och bli en resurs för mänsklig utveckling och för individens delaktighet. Kulturarv är också en samhällstillgång genom det bidrag det kan ge till andra politikområden. Förvaltningen av kulturarvet kan därmed bli en aktivitet för många och ha stor betydelse för dagens livskvalitet och för en framtida hållbar utveckling.

Det har länge funnits en strävan inom kulturarv arbetet att skapa vidgat perspektiv och engagemang kring kulturarv och kulturmiljö. Målet var ett inkluderande synsätt med ett helhetsperspektiv där kulturella, sociala och ekonomiska aspekter i större utsträckning kan samspela och påverka uppfattningar och värderingar kring kulturarv och kulturmiljö. Denna förändrade kulturarvspraktik har kunnat förflytta kulturarvet till en större samhällsarena. Det förutsätter att myndigheter, företag och organisationer bidrar och deltar, samt ett breddat och mer aktivt medborgardeltagande.

Kulturarvets roll för sammanhållningen i samhället betonas bland annat genom att mångfald och inkludering lyfts fram i de nationella målen för det statliga kulturmiljöarbetet. Genom kunskap om kulturarv kan förankring skapas i olika miljöer, ökad trygghet och därmed öppenhet och tolerans för förändring och förnyelse.

Kulturföremål, kulturmiljöer och landskap är viktiga för förståelsen av historia och nutid. Deras tidsdjup fortsätter att utgöra resurser som påverkar

Stor sjöfallet, Lappland. Foto: Bengt A Lundberg/RAÄ.

samhällets framtida vägval. I hållbarhetsarbetet är resursmässig solidaritet över generationsgränser och förmågan att se orsakssammanhang över lång tid av största vikt. Det är centralt i den miljömässiga hållbarheten att ta hand om icke förnybara resurser, det är också ett viktigt argument för bevarande av kulturarv, kulturmiljöer och kulturföremål som ändlig resurs. Flertalet av de kulturarv som lyfts fram som värda att bevara av tidigare generationer kommer sannolikt att stå i centrum för historiskt intresse även i framtiden. Samtidigt kan historien ifrågasättas och omtolkas och nya sammanhang lyfts fram. Vad som uppfattas som kulturarv förändras med tiden. Genom att stödja forskning och utveckling om kulturföremål, kulturmiljöer och kulturlandskap kan nya berättelser formuleras som gör att historierna om platser eller föremål uppfattas på nya sätt och miljöer från det moderna samhällets kulturarv kan inbegripas. Kulturmiljöer kan tillvaratas i samhällsplaneringen och människor ges ökade förutsättningar att ta del av dem i en meningsskapande interaktion och användning. Detta sker i dialog mellan forskare och allmänhet. Nya medier ger nya möjligheter att kommunicera, uppleva och erfara platser, miljöer och landskap. Forskning och utveckling kan bidra till en hållbar utveckling genom en rad värdeskapande aktiviteter.

Utmaningar från omvärldsanalyser

Kulturarvsarbetet utvecklas i relation till vad som sker i omvärlden och påverkas av övergripande samhällsförändringar. Ett antal samhällstrender kommer att ha stor betydelse de kommande åren. Kunskapsbehoven i FoU-programmet har formulerats utifrån trender ur en omvärldsanalys och kunskapsöversikt som Riksantikvarieämbetet gjort inom ramen för ett regeringsuppdrag. Samhällstrenderna bygger även på en omvärldsanalys som *JPI Cultural Heritage and Global Change* tagit fram för kulturarvsforskningen, en omvärldsanalys som Riksantikvarieämbetets strategigrupp för FoU bidragit med, samt regeringskansliets analys *Strategiska trender i globalt perspektiv*.

Global och nationell mobilitet och migration, både mellan stater och lands-/glesbygd och urbana områden påverkar befolkningssammansättningen. Befolkningen fortsätter att öka och människor lever allt längre. Inte sedan andra världskriget har så många människor varit på flykt som nu. De demografiska förändringarna ger ändrade förutsättningarna för kulturarvsarbetet och påverkar

värderingen och urvalet av kulturarv och kulturmiljö. Frågor om identitet och kulturarvets betydelse för dialog mellan människor, delaktighet och social sammanhållning kommer i fokus. Behovet av nya bostäder, lokaler och infrastruktur i de stora städerna medför ett stort exploateringstryck. Demografiska och ekonomiska förändringar på landsbygden gör upprätthållandet av kulturarvarena där till en allt större utmaning. Utvecklingen ställer nya krav på politiken, kompetensen, arbetsätten och styrmedlen i kulturarvsarbetet.

Befolkningsökning och klimatrelaterade miljöförändringar påverkar människors och samhällets handlingsutrymmen nu och i framtiden och orsakar globala maktförskjutningar, särskilt rörande vatten- och matförsörjning samt urbanisering. Utmaningarna påverkar hanteringen av kulturarv och kulturmiljöer. Frågor om gränser mellan natur och kultur blir allt viktigare i en tid där människan uppfattas ha avsevärd påverkan på klimat, geologi och biologi. Utmaningarna är gränsöverskridande och kan inte helt lösas på nationell nivå utan kräver globalt samarbete.

Hallunda, Stockholm. Foto: Jan Augustsson/RAÄ.

Utvecklingen och bruket av digitala tekniker medför förändrade förutsättningar för tillgänglighet och deltagande i kulturarvsarbetet, samt för hur digitalisering kan användas som bevarandeteknik och för förmedling och iscensättning. Med utvecklingen följer ett ökat intresse för medskapande och vidarebruk. Nya teknologier stärker individens förmåga att uttrycka sig och en mer deltagarstyrd kultur gör att fler kan delta i och påverka kulturen. Samtidigt ökar individanpassningen av utbudet vilket kan leda till att människor tar del av och efterfrågar information i linje med vad man redan känner till och delar. Samhällets digitalisering medför även förändrade förväntningar på kulturarvsinstitutioners service och interaktion med allmänheten.

Intresset har ökat för att utveckla kultur och kulturarv som en drivkraft för regional och ekonomisk tillväxt. Begreppet "kulturarvsindustri" används i relation till bland annat besöksnäring, destinationsutveckling och varumärkesbyggande för att beteckna kulturarvets marknadsmässiga potential. Transportsektorns utveckling och det ökande resandet bidrar också till utvecklingen av besöksnäringen.

Kulturarvsplatser ses i allt högre grad som en tillgång och ekonomisk resurs för turism och resor. Utvecklingen sker i spåren av strukturomvandlingen i samhället. Det medför utmaningar och möjligheter i utvecklingen av besöksmål, hållbart bruk och förvaltning av kulturarv, tillgänglighet och urvalet av dem i relation till så kallade svåra, omstridda och nya kulturarv.

Det politiska landskapet förändras. Allt större skillnader i politiskt engagemang, kunskaper och verklighetsuppfattningar skapar utmaningar för samhällskontraktet och samhällsengagemanget. Utvecklingen innebär bland annat ökad misstro mot politiska partier och känslor av utanförskap tar sig delvis uttryck i minskat politiskt engagemang och leder till polarisering. Det är en utmaning mot bakgrund av målet och ökad delaktighet och inkludering i kulturarvsarbetet. Samtidigt blir kulturarv och kulturarvsarbete ett viktigt verktyg för ett socialt hållbart samhälle.

Decentraliseringen av statliga uppgifter till den regionala nivån och kommersialiseringen av upp-

Sportanläggning, Malmberget. Foto: Bengt A Lundberg/RAÄ.

gifter präglar och förändrar även kulturarvsarbetet. Civilsamhället har fortsatt en viktig roll i kulturarvsarbetet, särskilt mot bakgrund av att de statliga resurserna inte ökar. Det ger nya förutsättningar för kulturarvsarbetets organisation, finansiering, kompetens och arbetsformer samt för hur det civila samhället kan involveras och motiveras att delta.

Kulturarvsarbetets strategier för det hållbara samhället och omvärldsanalysernas trender och utmaningar skapar nya perspektiv och kunskapsbehov där forskning och utveckling om kulturarv och kulturmiljö är viktigt för att möta de framtida samhällsutmaningarna med uppdaterad verksamhet och utvecklade metoder. Ovanstående trender och samhällsutmaningar återfinns därför i FoU-programmets fyra teman, som efterfrågar forsknings- och utvecklingsinsatser för att stödja kommande kunskapsbehov i kulturarvsarbetet.

Behovsmotiverad forskning och utveckling

För kulturarvsarbetet är den disciplinorienterade grundforskningen som bedrivs vid landets universitet och högskolor av största betydelse men den är inte tillräcklig. FoU-anslaget *1.4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* stödjer kunskapsuppbyggnad som är av direkt betydelse för kulturarvsområdets kompetensutveckling och kan svara mot behov av praktisknära kunskaps- och metodutveckling.

Grunden för kulturarvsarbetet vilar på bred och djup kulturhistorisk kunskap med insikt om de olika processer i samhället där kunskapsutvecklas och används. På central, regional och lokal nivå är arbetet beroende av att kunskap byggs och förmedlas, att nya arbetsmetoder utvecklas och att samverkan sker kring frågor som rör människors livsmiljöer och framtidens hållbara samhälle. Kunskapsuppbyggnaden inom kulturarvsområdet är utpräglad mångvetenskaplig där de humanistiska, naturvetenskapliga, samhällsvetenskapliga och tekniska vetenskaperna har stor betydelse för kunskapens kvalitet.

En verksamhet, oavsett om den är statlig eller privat, utan resurser för FoU riskerar att stagnera. Det är angeläget att de resurser som avsätts för FoU kan användas ändamålsenligt. Samverkan med akademin innebär också att universitet och högskolor får en ökad möjlighet att arbeta med behovsidentifierade frågeställningar, bredare bas för sin forskningsfinansiering och möjlighet till ytterligare publikationer med betydande genomslag. Det är också av vikt att stärka förutsättningarna för ett utbyte mellan akademierna och myndighetsvärlden genom att öka meritvärdet av myndighetsarbete och engagemang i samhällsfrågor i den akademiska världen.

FoU-anslaget är centralt och strategiskt för att stödja och driva på denna utveckling. Genom anslaget kan forsknings- och utvecklingsområden förstärkas och nya initieras via projektfinansiering och samverkan med landets universitet, högskolor och kulturarvsinstitutioner. Årligen får ett trettio-tal större och oftast fleråriga projekt FoU-anslag från Riksantikvarieämbetet. Anslaget bidrar därmed till att forskning om kulturarv och kultur-

Höghuset Kronprinsen, Malmö. Foto: Bengt A Lundberg/RAÄ.

miljö är levande forsknings- och utvecklingsområden inom många akademiska miljöer.

För informationsförsörjningen inom kulturarvsområdet har Riksantikvarieämbetet en särskild roll. Myndigheten har ett omfattande forskningsarkiv men även ett av landets största specialbibliotek. Dessutom finns Kulturvårdslaboratoriet som har anpassats för att bedriva naturvetenskapligt analys- och utvecklingsarbete till stöd för FoU inom kulturvården.

Forskning och utveckling bedrivs också inom Riksantikvarieämbetet, exempelvis i form av utvecklingsprojekt som direkt stödjer metodutveckling och kunskapsfördjupningar och myndighetens olika uppdrag.

På såväl europeisk som nationell nivå utvecklar Riksantikvarieämbetets FoU-verksamhet samarbeten för forskningsutlysningar inom nya områden. Genom samverkan mellan forskningsfinansiärer uppstår nya möjligheter för tillämpad och tvärvetenskaplig forskning och utveckling.

Mål för FoU-verksamheten

Målet är att bedriva forsknings- och utvecklingsverksamhet som förtydligar och stärker de historiska och humanistiska perspektiven i arbetet för en hållbar samhällsutveckling och som ger kulturarvsområdet och angränsande samhällsområden kraft att arbeta långsiktigt, samt ge inspiration för fortsatt förändringsarbete. Forskning och utveckling som föreslår nya metoder, problemlösningar eller utvecklar bruket av kulturmiljöer, kulturföremål och kulturlandskap är därför av stor vikt. Det uppnås genom att satsa på forskning och utveckling som:

1. samlar, ger överblick och ny kunskap som kulturarvsarbetet behöver,
2. undersöker hur humanistiska och historiska perspektiv bidrar till ett hållbart samhälle och som relaterar till viktiga samhällsutmaningar,
3. stödjer och utvecklar kulturarvsarbetet så att det kan verka i flera samhällsområden och tillgodose behovet av särskilt kunnande i kulturarvsarbetet,
4. placerar kulturarvsfrågan inom relevanta samhällsområden och akademiska ämnesområden. Forskningen ska vara tvärvetenskaplig och mångdisciplinär, främja forskning och utveckling som integrerar flera samhällsområden,
5. utgår från ett forsknings- och utvecklingsprogram som är framåtsyftande, flexibelt och behovsstyrt. För att programmet ska svara mot detta mål tas det fram i bred samverkan inom Riksantikvarieämbetet samt med representanter för det akademiska området och för länsstyrelser och läns museer,
6. bygger på årliga utlysningar där prioriteringar mellan teman och underteman i programmet kan lyftas fram, och
7. ser till att resultaten sprids och blir använda och där också forskningsprocessen kan öppnas för dialog med projektföljare från kulturarvsområdet.

Maria Magdalena förskola, Stockholm. Foto: Bengt A Lundberg/RAÄ.

FOU-PROGRAMMETS SATSNINGAR 2017–2021

FoU-programmets efterfrågan av forsknings- och utvecklingsprojekt för perioden 2017–2021 utgår från fyra teman med tillhörande underteman:

Kulturarv och hållbar utveckling
Samverkan och dialog
Hållbart bevarande och förvaltning
Kulturarvsarbetets förutsättningar

För att möjliggöra flexibilitet under programperioden och för att nya uppdrag till kulturarvsområdet ska kunna stödjas med FoU-insatser, kan årliga prioriteringar göras. Sådana prioriteringar tillkännages i utlysningstext på Riksantikvarieämbetets hemsida (www.raa.se/fou).

Kulturarv och hållbar utveckling

För att kulturarvet ska kunna vara en del av och stödja hållbar utveckling behöver kulturarvsarbetet kunna hantera samhällsförändring och förnyas utifrån de nya behov, utmaningar och möjligheter som följer av dem. Några utmaningar och mål behöver särskilt beaktas för att stärka arbetet med en hållbar utveckling.

Samhällets komplexitet och ökad mobilitet sätter ljuset på kulturarvets betydelse för social sammanhållning och inkludering. Människor rör sig och flyttar av olika orsaker, bland annat för att fly från krig och konflikt eller för att söka bättre framtidsmöjligheter i andra länder. Frågor om kulturarvets roll för att skapa eller ifrågasätta identiteter, relationer och samexistens ställs på sin spets i samtiden. Forskning och utveckling som belyser och utvecklar kulturarvets roll för social sammanhållning och utveckling behövs även mot bakgrund av ökad individualisering och polarisering i samhället. Viktiga frågor idag rör kulturarv, inkludering och tillgänglighet på många olika områ-

Ovan: Gamla Uppsala. Foto: Bengt A Lundberg/RAÄ.

Motstående sida: Högby fyr, Öland. Foto: Bengt A Lundberg/RAÄ.

Detalj från gamla Riksarkivet, Stockholm.
Foto: Bengt A Lundberg/RAÅ.

den. Det gäller bland annat barn och unga och hur kulturarv kan bli mer tillgängligt för alla oavsett funktionsförutsättningar.

Kulturarvsarbetet behöver hantera frågor om klimat och miljö, inte enbart för att det materiella kulturarvet är en resurs som påverkas av klimatet, utan också för att samhällsutmaningar kring överutnyttjande av resurser, global uppvärmning, förhållandet mellan urbanisering och landsbygdsfrågor, mat- och vattenförsörjning och rättvisefrågor, rymmer kultur- och kulturarvsaspekter. I kulturarvsarbetet hanteras olika former av historisk materialitet, där historiska platser, byggnader, biologiskt kulturarv och landskap påverkar handlingsutrymmet i framtiden. Kulturarvsarbetet behöver kunna arbeta med hela registret av frågor från dåtid till samtid, och framtid och vara en utmanande kraft i utforskandet av hur det samhälle ska utformas som ska överlämnas till kommande generationer. Utvecklingen av långsiktigt hållbara samhällen rymmer etiska och moraliska frågeställningar.

En helhetssyn på landskapet och en förvaltning som säkrar både naturvärden och kulturhistoriska värden är en utmaning för framtiden. I en tid där människan uppfattas ha avsevärd påverkan på klimat, geologi och biologi blir frågor om gränser mellan natur och kultur allt viktigare. Begreppen natur och kultur är centrala inom kulturmiljöområdet och påverkar målbilder och samverkan kring hållbar utveckling. Kunskap behövs om begreppens relation till varandra samt om relationen och samarbetet mellan natur- och kulturmiljövärden och hur förändrade synsätt här kan

utveckla arbetet i praktiken. Uppdelningen i materiellt och immateriellt kulturarv behöver problematiseras och nya synsätt och praktiker utvecklas. Dessutom behöver kopplingarna mellan kulturarv och hållbar utveckling undersökas. Forskning behövs om hur kulturarvet kan bidra till en utveckling där förhållandet mellan de tre dimensionerna av hållbar utveckling är i balans samt stöder de globala målen i FN:s Agenda 2030.

Teori, begrepp och nya praktiker

Kunskapsutveckling efterfrågas som utmanar såväl tidigare som aktuella teoretiska utgångspunkter och begrepp i kulturarvsarbetet och som prövar nya perspektiv på kulturarv för att utveckla arbetet. Forsknings- och utvecklingsprojekt kan exempelvis handla om:

- teoretiska utgångspunkter och begrepp i kulturarvsarbetet och nya perspektiv på kulturarv för att utveckla arbetet, och
- hur kopplingen mellan kulturarv och hållbarhet kan förstås, problematiseras och utvecklas.

Klimat och miljö

Kulturarvsarbetet behöver utvecklas i relation till samhällsutmaningar kring klimat och miljö. Forsknings- och utvecklingsprojekt kan exempelvis handla om:

- relationen och samarbetet mellan natur- och kulturvården, samt begreppen natur och kultur,
- nya tanke- och handlingsätt för hur historiska platser, föremål och praktiker används och kan utvecklas hållbart,
- metoder och processer för ett integrerat landskapsperspektiv i kulturmiljöunderlagen, och
- etiska och moraliska frågeställningar i utvecklingen av långsiktigt hållbara samhällen.

Kulturarv, mobilitet och inkludering

Kunskap behövs för att utveckla ett socialt hållbart samhälle som är inkluderande och jämlikt. Forsknings- och utvecklingsprojekt kan exempelvis handla om:

- kulturarvets roll för social sammanhållning och utveckling,
- kulturarvsarbete i perspektiv av människors ökade rörlighet,
- barns och ungas olika perspektiv och förhållande till platser och historia samt inkludering av barn och unga i kulturarvsarbetet, och
- tillgänglighet i vid bemärkelse samt funktionshindersfrågor.

Samverkan och dialog

Kunskapsutbyte. Foto: Gunilla Lagnesjö/RAÄ.

Kulturarvsarbetet utgår från ett delat ansvar och förutsätter att myndigheter, företag, organisationer och enskilda bidrar och deltar. För att kulturarvet ska bevaras, användas och utvecklas krävs att alla aktörer tar sitt ansvar. En förutsättning är att alla upplever samma möjligheter att använda mångfalden av kulturmiljöer.

Alla behöver se kulturarvets värde, tillvärta det och bidra till målen för kulturmiljöarbetet. Civilsamhällets organisationer har en viktig roll i bevarandearbetet och kan utveckla sitt arbete med att bruka och utveckla kulturarv ytterligare. Genomslaget för kulturarvet behöver öka inom andra politikområden. Det finns därför behov av forskning och utveckling om samverkan mellan olika aktörer nationellt och internationellt, liksom de metoder som används för dialog i informationsprocesser, bevarande, förvaltnings- och förändringsprocesser. Bruket av kulturarv och kulturarv för regional utveckling och tillväxt medför både möjligheter och utmaningar. Utveck-

lingen av hållbara besöksmål ställer frågor om hur besöksvärda kulturmiljöer utvecklas, tillgänglighet, förmedlade historiebilder, människors relationer till platser och hur omstridda och nya kulturarv hanteras.

Utvecklad samverkan mellan kulturarvsområdet och andra samhällsområden behövs även för att öka medborgardeltagandet. Om förutsättningarna finns för fler att bli delaktiga i kulturarvsverksamheten kan kulturarv och kulturmiljö definieras utifrån ett bredare samhällsperspektiv än tidigare och processen för värdering och urval kan engagera fler. Interaktion mellan kulturarv och människor är avgörande för hur omgivningen uppfattas och används. Kulturmiljön är en källa till kunskap, bildning och upplevelser som bidrar till att skapa möjligheter för tillhörighet, delaktighet och en förståelse för människans plats i tiden. Genom utforskandet av det förflutna kan förståelse skapas för andra perspektiv och olika sätt att leva kopplat till exempelvis identitet, platser och landskapet.

Det behövs utveckling av system och metoder för information och kommunikation i ett alltmer globaliserat och digitaliserat samhälle. Digitaliseringen av samhället skapar helt nya förutsättningar för att kulturarvet ska bli synligt, ta plats och användas av fler och på nya sätt. Kraven ökar på att information finns öppen, tillgänglig och användbar digitalt. Det finns också helt nya möjligheter att nå viktiga grupper som barn och unga. Det finns en ökad vilja att delta och bidra i kunskapsprocesser. Samtidigt förändras förväntningarna på kulturarvsinstitutioners service och interaktion med allmänheten. För att kulturarvsarbetet ska bli framgångsrikt behöver aktörerna inom kulturarvsområdet medverka i utvecklingen och utnyttja teknikens möjligheter för kommunikation, interaktion och effektivisering.

Kulturarv i det civila samhället

Medborgarnas engagemang och delaktighet är den kanske viktigaste förutsättningen för att kulturarv ska leva vidare och utvecklas. Det är därför angeläget att verka för att människor i ökad utsträckning har möjlighet att ta del av, värdera, använda och vidareutveckla kulturarv. Forskning och utveckling efterfrågas därför till exempel om:

- ideella krafterns samspel med offentligt kulturarvsarbete samt entreprenörskap och kulturarvsfrågornas förankring i samhället, och
- digitaliseringens påverkan på det ideella kulturarvsarbetet samt på offentliga aktörers kommunikation och interaktion med civilsamhället.

Samverkan med andra samhällsaktörer

En hållbar samhällsutveckling där kulturarv tillvaratas förutsätter samverkan. Metoder och former för samverkan med olika aktörer behöver undersökas och utvecklas. Sambanden mellan kulturarvsarbetet, arbetsmarknad, besöksnäring och tillväxt behöver belysas. Forskning och utveckling efterfrågas därför till exempel om:

- samverkan mellan aktörer nationellt och internationellt samt metoder för dialog i informationsprocesser, bevarande, förvaltnings- och förändringsprocesser,

- kulturarvets och kulturarvsarbetets betydelse för arbetstillfällen, företagande och regional tillväxt, och
- kulturarv och besöksnäring.

Digitalisering, informationsprocesser och iscensättning

För att skapa och vidmakthålla intresse för kulturarv behöver det synliggöras genom informations- och kunskapsprocesser. Genom forsknings- och utvecklingsinsatser kan kulturarvsområdets uppgift att förmedla och skapa upplevelsevärde utvecklas, i såväl digitala media som i landskapet. En särskild utmaning ligger i hur minnesinstitutionerna arbetar med att skapa sammanhang av isolerade data. Forskning och utveckling efterfrågas därför till exempel om:

- digitala tekniker för information, tillgängliggörande och upplevelser av kulturarv,
- pedagogiska frågeställningar i förhållande till nya tekniker och hur kulturarv och besöksmål kan iscensättas digitalt,
- digitaliseringens effekter för kulturarvets genomslag samt hur digital information och digitala tjänster uppfattas av användarna och påverkar möjligheten till delaktighet, och konsekvenser av digitaliseringen av material,
- utvecklingen av söktjänster och sammanlänkningen av data för förmedlingen av historia.

Gestaltning och aktivering av kulturarv

För att kulturarvet ska betraktas som en resurs i samhället behöver det synliggöras, göras tillgängligt och användas. Kunskapsutvecklingen kan innehålla moment kring gestaltning i bred bemärkelse, konstnärlig verksamhet, uttolkning och fysiskt tillgängliggörande av svårtillgängliga och svårförståeliga platser, miljöer och landskap, samt analyser av vilka effekter olika iscensättningar ger. Forskning och utveckling efterfrågas därför, till exempel om:

- det publika samspelet mellan kulturarv såväl fysiskt som digitalt, exempelvis om teori och metod för kommunikation, publikmöten, gestaltning och samarbete med intressegrupper och medskapande, och
- kulturarv och kulturmiljöers betydelse för människors livsmiljö.

Hållbart bevarande och förvaltning

Varberg kallbadhus, Halland. Foto: Bengt A Lundberg/RAÄ.

Aktiv förvaltning av kulturarv bidrar till en hållbar samhällsutveckling. Nya perspektiv och kunskapsbehov uppstår om nya kulturarv, kulturlandskapets förändring och en förändrad syn på olika kulturmiljöer. Människors relation till landskapet förändras och frågor om gränser mellan natur och kultur blir allt viktigare i en tid där människan uppfattas ha avsevärd påverkan på klimat, geologi och biologi.

Förvaltning av kulturmiljö, kulturföremål och landskap är ett utpräglat mång- och tvärvetenskapligt område där forskningssamarbeten behövs i kontakt med myndighetsarbetet. Ställningstaganden om hur kulturarv bevaras och används har sin utgångspunkt i det bevarandeideologiska, etiska och teoretiska ramverket för området. Miljö- och klimatfaktorer skapar de yttre omständigheterna för kulturmiljöer och kulturföremål. Det påverkar inriktning och metoder för förvaltning och vård av kulturmiljö, kulturföremål och

landskap. Förändringar i miljö och klimat tillsammans med analyser av nedbrytningsprocesser är viktiga forskningsområden där tvärvetenskaplig forskning behövs med bidrag från naturvetenskap och teknik. Genom konserveringsvetenskapliga analyser och utveckling av metoder kan kulturmiljöer och kulturföremål bevaras och ny (historisk) kunskap utvinnas.

Naturkatastrofer, bränder, stölder och skadegörelse kan innebära irreversibla skador eller förlust av unikt kulturarv. Det behövs forskning och utveckling för att bygga upp en katastrofberedskap och utveckla riskanalyser samt bedöma hotbilder för kulturarvet. Utveckling behövs om hur man kan implementera riskhanteringsmetoder i den praktiska verksamheten.

Inom temat finns två övergripande profilmråden för särskilda forskningsinsatser, vilka båda har sin utgångspunkt i unika svenska förhållanden och miljöer, men med stark internationell koppling:

- 1) De unika bevarandeförhållanden för organiskt material som Östersjöns söta och bräckta vatten erbjuder, ger den konserveringsvetenskapliga forskningen om vattendränkt organiskt material särskilda förutsättningar och betydelse.
- 2) Forskning kring runor och förvaltning av fornminnen med runinskrifter är ett profilområde för Sverige, av stort internationellt intresse, vilket behöver vidmakthållas och utvecklas vidare.

Forskningsprojekt efterfrågas dessutom som belyser och fördjupar kunskapen inom nedanstående underteman:

Konserveringsvetenskap och förvaltning

Forskningen kan handla om att testa, utveckla och söka nya metoder och verktyg för dokumentation, vård och konservering av landskap, byggnader och föremål. Aktiv förvaltning av kulturarv innebär också att frågor om prioriteringar, urval och alternativ användning bör utforskas. Forskning och utveckling efterfrågas därför till exempel om:

- livskostnadsanalyser för ett hållbart brukande av materiellt kulturarv och kulturmiljöer,
- hållbarhetsindikatorer i kulturarvsarbetet,
- konserverings- och restaureringstekniska aspekter kring moderna kulturmiljöer och kulturföremål,
- nyare kulturarv med material som kräver ny kunskap och metodutveckling, och
- gifter i kulturmiljöer, kulturföremål och samlingar.

Katastrofberedskap och riskanalys

Naturkatastrofer, bränder, stölder och skadegörelse kan innebära irreversibla skador eller förlust av unika kulturarv. Forskning efterfrågas därför till exempel om:

- katastrofberedskap, riskanalyser och bedömningar av hotbilder,
- stölder och medveten förstörelse av kulturarv samt räddnings- och bevarandeinsatser, och
- metoder för restvärdesräddning.

Dokumentationsmetoder för kulturarv

Kunskapsproduktionen kring kulturarv och kulturmiljö ökar och olika tekniker för dokumentation är under ständig omvandling och utveckling. Dokumentationsmetoder behöver utvecklas för att arbeta förebildligt inom olika områden och samtidigt ta tillvara de nya perspektiv på samlingarna som metoderna ger. Forskning och utveckling efterfrågas därför till exempel om:

- metodutveckling för en helhetssyn på kulturarv och kulturmiljö i områden i gränssnittet mellan landskap, arkeologi, byggnadsvård och konservering,
- dokumentationsmetoder för ett effektivare kulturarvsarbete, exempelvis kring hållbar information och tillgängliggörande av digital dokumentationsdata över tid, och
- nya dokumentations- och analysmetoder i gränssnittet mellan olika discipliner och traditionella arbetssätt, liksom byggnads- och färgarkeologi.

Redskap för landskapsanalys som grund för kulturmiljöarbetet

En systematisk analys och uppföljning av kulturmiljöer och kulturarv är av grundläggande betydelse för att skapa en uppdaterad översikt och lägesbild. Överblick över kulturmiljöernas karaktär och tillstånd är en nödvändig förutsättning för såväl rätt vårdåtgärder som relevant kunskapsförmedling. Forskning och utveckling efterfrågas därför till exempel om:

- nya metoder och redskap för att skapa överblick, exempelvis för att ta in det helhetsperspektiv som landskapskonventionen förespråkar,
- kunskapsunderlag samt beskrivande och berättande synteser som aktualiserar kulturarvsvärden i landskapet, och
- hur man bäst skapar landskapsanalytisk färdighet för dagens och morgondagens behov utifrån kulturlandskapets och kulturarvsarbetets förändring.

Kulturarvsarbetets förutsättningar

Vikingatida silverskatt, Sundveda, Uppland. Foto: Bengt A Lundberg/RAÄ.

Kulturarvsarbetet behöver goda organisatoriska, juridiska, finansiella och professionella förutsättningar. Det behövs därför kunskap om hur de förändras och utvecklas med avseende på omvärlden i stort; politiken, förändrade uppdrag, roller och ansvar, styrmedel samt internationellt kulturarvsarbete.

Forskning och utveckling ska vara ett stöd för att utveckla politikområdet kulturarv i en föränderlig tid. De senaste 30 årens förändringar av politikområdet behöver analyseras för att kunna bedöma dess effekter och utveckla ett bättre positionerat kulturarvsarbete internationellt, nationellt och regionalt.

Under de senaste decennierna har roller, ansvar och finansiering förändrats avsevärt i kulturarvsarbetet. Det finns behov av analyser som granskar effekterna av decentraliseringen av uppgifter och ansvar från den statliga nivån till den regionala nivån. Uppgifter som tidigare utfördes av offentligt finansierade kulturarvsinstitutioner, utförs idag av aktörer som finansierar sin verksamhet

genom att sälja tjänster. Konsekvenserna av förändringarna behöver belysas.

Det behövs forskning om styrmedel och om effekterna på kulturarv och kulturarvsarbetet. Hur lagstiftning, förordningar, bidrag och internationell samverkan fungerar behöver problematiseras och analyseras för att svara mot förändringar och behov. Det internationella samarbetet och regleringen genom överenskommelser, standarder och program m.m. ökar. Förutsättningarna och konsekvenserna av detta behöver undersökas. För att kunna hantera och förebygga kulturarvsbrott behövs fortsatt kunskapsutveckling.

Hur kulturarvet väljs ut och värderas ändras över tiden. Detsamma gäller de olika värdebegrepp som används och hur de definieras. I Riksantikvarieämbetets plattform för värdering och urval, i lagstiftning och internationella konventioner, i facklitteratur och inom det allmänna språkbruket används en rad sådana begrepp. De långsiktiga konsekvenserna av kulturhistorisk värdering och

urval, med utgångspunkt i olika förekommande värderingsmodeller har inte utretts. Det behövs forskning även kring konsekvenser av bortval. Det behövs kunskap som belyser teori och praktik kring svåra och omstridda delar av kulturarvet, samt framväxten av nya kategorier av och uppfattningar om kulturarv.

Politikområdet kulturarv

Kulturarvspolitiken förändras och ger kulturarvsarbetet nya förutsättningar, såväl nationellt, europeiskt som internationellt. Behovet av forskning och utveckling är stor med utgångspunkt från detta. Projektansökningar efterlyses därför som exempelvis kan handla om:

- kulturarvspolitiken och dess förändring över tid, och
- jämförelser med närliggande politikområden i europeiskt och internationella perspektiv.

Decentralisering och kommersialisering

Det offentliga kulturarvsarbetet har över tid decentraliserats och roller, ansvar och finansieringen av verksamheter ändrats. Effekterna av dessa förändrade förutsättningar behöver belysas och analyseras. Forsknings- och utvecklingsprojekt kan exempelvis handla om:

- samspelet mellan olika aktörer inom kulturarvsområdet, och hur den organisatoriska strukturen fungerar i relation till uppdrag och mål, och
- kommersialiseringen av offentliga uppdrag och verksamheter inom kulturarvsområdet, samt konsekvenser för roller, ansvar, ärendehandläggning och kunskapsunderlagens innehåll.

Styrmedel för kulturarv

Styrmedlen i kulturarvsarbetet är av grundläggande betydelse, och behöver analyseras för att kunna fortsätta utvecklas på ett bra sätt. Forsk-

nings- och utvecklingsprojekt kan exempelvis handla om:

- hur styrmedel verkar i förhållande till varandra, nationellt och internationellt, samt konsekvenser av begrepp och språkbruk som används i kulturarvsarbetet,
- den enskildes rättigheter och skyldigheter i förhållande till gällande lagstiftning, rörande olika typer av kulturegendomar, exempelvis byggnadsminnen, kulturföremål och fornynd,
- hur utredningar och värderingar från kulturmiljöområdet används i olika besluts- och planeringssituationer samt hur förhandlingar sker mellan aktörer inom kulturarvsområdet och andra samhällsområden, och
- analyser av lagstiftning, föreskrifter och förordningar kopplat till fornminnes- och kulturarvsbrott.

Värdering och urval av kulturarv

Att välja ut, värdera och välja bort ingår som centrala delar av kulturarvsarbetet. Utgångspunkterna för värderingen är dock mycket komplexa, och i samverkan med många andra samhällsområden och faktorer. Det finns ett stort behov av fortsatt kunskapsutveckling inom detta område. Forsknings- och utvecklingsprojekt kan exempelvis handla om:

- hur användningen och tolkningen av olika värderingsmodeller och begrepp direkt och indirekt långsiktigt påverkar kulturarvet och kulturarvsarbetet,
- konsekvenser av bortval samt teori och praktik kring svåra och omstridda delar av kulturarvet och framväxten av nya kategorier av kulturarv och uppfattningar om dessa, och
- etiska frågeställningar om värdering och urval av olika kulturarv.

ANVISNINGAR FÖR FOU-STÖD

Medborgarhuset i Eslöv. Foto: Bengt A Lundberg/RAÄ.

FoU-medlen ska användas för behovsmotiverad forskning och utveckling. *Behovsmotiverad forskning* innebär att forskningen är efterfrågad i kulturarvsarbetet. FoU-medel ska finansiera forskning som utvecklar kulturarvsarbetets praktik och bidrar till kompetensutveckling. FoU-medlen ska även finansiera *behovsmotiverat utvecklingsarbete* som nyttjar vetenskapliga resultat för att omsättas i nya metoder eller processer för den antikvariska praktiken. Ledord för FoU-programmet är att det ska bidra till att *bygga upp, samordna, skapa överblick och använda kunskap*. Forsknings- och utvecklingsverksamheten ska vara långsiktig och ge myndigheter och aktörer i kulturarvsarbetet ny kunskap som bidrar till ett framtidsfokus som sträcker sig utöver dagens mål och linjer.

Insatser för forskningsinfrastruktur och digitalisering av källmaterial inryms inte i anslaget. Det söks vid forskningsrådets specialutlysningar.

Bidragsformer

Ansökan kan göras till fyra olika kategorier av projekt: *Nytt forsknings- och utvecklingsprojekt*, *Fortsättningsprojekt*, bidrag till *Nätverksarbete*, *utbildningsutveckling och seminarier* samt *Förstudier*. Dessutom kan projekt som erhållit FoU-medel från Riksantikvarieämbetet, löpande under året ansöka om publiceringsbidrag för rapporter och andra publikationer som producerats inom ramen för projektet. Detta görs i särskild ordning. Kontakta FoU-samordnare för närmare information.

Beviljade och pågående projekt från Riksantikvarieämbetets FoU-anslag finns presenterade i FoU-katalog fou-anslag.raa.se.

Utlysning

Utlysningen av anslaget sker en gång per år med prioriterade teman ur FoU-programmets forskningsteman för programperioden. Det möjliggör

flexibilitet under programperioden för att fånga upp nya uppdrag för kulturarvsområdet. Utlysningens sista ansökningsdag är vid månadsskiftet september/oktober och datum meddelas via Riksantikvarieämbetets hemsida. Ansökningsförfarandet sker i ett onlinesystem via Riksantikvarieämbetets hemsida www.raa.se. Se *Anvisningar för sökande till Riksantikvarieämbetets FoU-anslag*.

Medel tilldelas för ett budgetår i taget och får endast disponeras under det år för vilket det är beviljat. Riksantikvarieämbetet kan förklara sin avsikt att även för kommande budgetår bevilja medel för projektet. En sådan avsiktsförklaring gäller endast under förutsättning att Riksantikvarieämbetet erhåller erforderliga medel samt att projektet fortlöper enligt plan. Ansökan om fortsättningsanslag måste dock alltid inlämnas för prövning vid den årliga utlysningen.

Tid och medel ska avsättas i projektbudget för information, för medverkan i andras eller egna konferenser, seminarier och symposier samt för att producera artiklar och slutrapport. Information, diskussionsutbyte och publicering av rapporter är viktigt för spridning av resultaten. Stor vikt läggs vid forskningsresultatens användbarhet i kulturarvsarbetet.

Behöriga att söka är disputerade personer verkamma vid universitet och högskolor, forskningsinstitut eller inom kulturarvsområdet. En förutsättning för att erhålla bidrag är att minst två olika institutioner eller discipliner inkommer med en gemensam ansökan. En av institutionerna måste dock stå som sökande och vara medelsförvaltare. Med institutioner avses här såväl universitetsinstitutioner som forskningsinstitut och institutioner inom kulturarvsområdet.

Med discipliner avses vetenskapsgrenar eller fackområden. Riksantikvarieämbetet vill med detta tillvägagångssätt uppmuntra tvär- och mångvetenskapligt samarbete över institutions- och områdessgränserna. Stor vikt läggs vid att resultaten sprids inom myndigheten, kulturarvsområdet och universiteten.

Beredning av ansökningar

Ansökningarna bereds inom Riksantikvarieämbetet med hjälp av en intern beredningsgrupp samt interna och externa sakkunniga granskare. Här värderas projektets anknytning till gällande FoU-program, projektets vetenskapliga kvalitet, projektets bidrag till nyorientering för såväl forskningssom kulturarvsområdet och projektens relevans för kulturarvsområdet. Beredningstiden är cirka tre månader. Under denna period måste de sökande vara beredda att vid begäran komplettera inlämnad ansökan. Beslut tas i regel i början av januari och publiceras på Riksantikvarieämbetets hemsida samt meddelas de sökande per brev. Dock är tidpunkten för beslut beroende av när regeringen tillkännager anslaget i Riksantikvarieämbetets regleringsbrev.

Uppdragsforskning

Riksantikvarieämbetet kan löpande beställa uppdragsforskning i anslutning till FoU-programmet 2017–2021. Riksantikvarieämbetet definierar då uppdragets art och omfattning och är nyttjanderättshavare samt förbehåller sig rätten till resultatet. Forskningsuppgiften kan utföras av forskare som anställs av Riksantikvarieämbetet och kan utföras vid myndigheten eller annan institution.

FORSKNINGSKOMMUNIKATION

Runsten, Västerby, Uppland. Foto: Bengt A Lundberg/RAÄ.

- FoU webbsidor samt digital FoU-katalog för beviljade projekt.
- Information om seminarieverksamhet och utgivna publikationer och artiklar med resultat från projekten.
- Samverkansseminarier för att debattera aktuella frågor om kulturarv och kulturmiljö.
- Projektens publikationer som utgivits av Riksantikvarieämbetet finns tillgängliga i Riksantikvarieämbetets öppna arkiv Samla.
- Forskning och utveckling finansierad av Riksantikvarieämbetet ska publiceras med open access.
- Tematiska seminarier för pågående FoU-projekt.
- Information om FoU-verksamheten till forskarnätverk och kulturarvsinstitutioner i Riksantikvarieämbetets nyhetsbrev.

Samverkan

Samverkan med företrädare för universitet och högskolor, kulturarvsinstitutioner, forskningsråd och forskningsinstitut kring strategiska utvecklingsfrågor för FoU-verksamheten.

Samverkan med forskningsfinansiärer kring samordnade utlysningar, nationellt och europeiskt till exempel för externfinansiering av forsknings- och utvecklingsmiljöer (RJ, Formas, Vitterheten, VR, JPI, MISTRA, Vinnova).

Samverkan med kulturarvsinstitutioner för tillämpningen av FoU-verksamhetens resultat.

Begrepp och definitioner

Kulturarv omfattar alla materiella och immateriella uttryck av mänsklig aktivitet genom tiderna. Uttrycken kan vara historiska spår, objekt eller företeelser. FoU-programmet fokuserar främst på forskning och utveckling för kulturlandskap, kulturmiljöer och kulturföremål.

Kulturmiljö avser de avtryck som de mänskliga aktiviteterna genom tiderna avsatt i den fysiska miljön. Kulturmiljö är hela den av människor påverkade miljön som i varierande grad präglats av olika mänskliga verksamheter och aktiviteter. En kulturmiljö utgör en kontext som kan innehålla föremål, ortnamn eller traditioner som är knutna till platser.

Kulturarvsarbete avser verksamhet som utgår från eller beaktar olika aspekter av kulturarv. Det vill säga en verksamhet där kulturarvet används som en utgångspunkt och med avsikten att undersöka, vårda, skydda, utveckla samt förmedla kunskap om kulturarvet och dess värden.

Kulturmiljöarbete såväl det offentliga som det som utförs av civila samhällets organisationer, skapar förutsättningarna för människor att göra anspråk på kulturarv genom att bevara, använda och utveckla kulturmiljöer. Offentligt kulturmiljöarbete är de organiserade processer som hanterar kulturmiljöer i samtiden.

Kulturvård utgår från humanistiska, samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga aspekter, ofta i kombination med ett tillämpat perspektiv där handens arbete och estetisk kvalitet är av stor betydelse.

